

DR. DICSŐ GÁBORNÉ DR. HARSÁNYI
BEÁTA ANDREA*

A polgári jogi igény elbírálásának szabályai az új Be. tükrében

val kapcsolatban támasztana kételyeket. Az ezekhez hasonló hátrányok kiküszöbölése már a Bűnvádi perrendtartás óta a jogalkotók célja,⁴ azonban a jogszabályi környezet elmúlt két évben bekövetkezett jelentős változása alapot szolgáltat arra, hogy megvizsgáljuk, napjainkban milyen szabályozás mentén érvényesülnek a jogalkotói szándékok. A tanulmány a polgári jogi igényre vonatkozó büntetőeljárásjogi, illetve polgári anyagi és eljárásjogi szabályokról ad számot az új Be. tükrében.

A büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény (a továbbiakban: Be.) 2018. július 1-jén lépett hatályba. A preambulumban feltüntetett jogpolitikai célok egyike, hogy különös hangsúlyt fektet a bűncselekmények sértetteinek fokozott védelmére, valamint jogaik érvényesítésére. Ezen általános elv mellett a 2012/29/EU irányelv¹ bűncselekmények áldozatainak védelmében megalkotott szabályaira tekintettel került sor a polgári jogi igényre vonatkozó rendelkezések megreformálására. A kodifikációs munka célja az volt, hogy „az állam minden eddigénél jobban kifejezze: a sérelmet szenvedett fél mellé áll, és a büntetőeljárás lefolytatását érdemben elősegítőkre is partnerként tekint. A büntetőeljárások gyakorlatában nyilvánvalóvá kell válnia, hogy bűncselekmények elkövetése nem kifizetődő tevékenység, a bűnös úton elért gazdagodás nem tartható meg.”²

A bűncselekménnyel okozott kárt ún. *adhéziós eljárás* keretében érvényesítheti a sértett. Ez azt jelenti, hogy az alapvetően magánjogi jellegű igényéről a büntetőeljárásban döntenek, mely során a büntető és polgári anyagi- és eljárásjogi szabályok egymással összefonódva érvényesülnek a jogbiztonság, perhatékonyosság és a sértett minél gyorsabb reparációja érdekében.³ A polgári jogi igény büntetőeljárásban való érvényesítésének számos előnye mellett azonban hátrányai is lehetnek, amennyiben az az eljárás elhúzódásához vezetne vagy az okozott kár összegének bizonyítottságá-

1. Az adhéziós eljárás sajátosságai

A büntetőeljárás célja a büntetőjogi főkérdésben (büntetőjogi felelősség) való döntés, míg a polgári bíróság feladata a felek közötti vitás vagyoni viszonyok rendezése.⁵ A Be. a sértett jogainak érvényesítése érdekében – és pergazdaságossági okokból – lehetővé teszi, hogy a sértett járulékos kérdésként a vád tárgyává tett cselekménnyel kapcsolatban keletkezett kárigényét már a büntetőeljárás során érvényesítse. „Ebben az esetben a polgári jogi igényét érvényesítő sértett eljárási státusza a magánfél, a büntetőeljárás keretein belül a polgári jogi igényérvényesítése érdekében is folyó eljárást pedig adhéziós eljárásnak nevezzük.”⁶ A Be. szerint a sértett nem csupán kártérítés iránti igényét terjesztheti elő, de kérheti dolog kiadására vagy pénz fizetésére irányuló követelés érvényesítését is, ha ezek a vád tárgyává tett cselekmény közvetlen következtében keletkeztek.⁷ E szakaszt úgy kell helyesen értelmezni, hogy a vádlott nem kötelezhető a polgári jogi igény megfizetésére, ha a kárt nem közvetlenül a vádlott által elkövetett bűncselekmény okozta, az nem a bűncselekmény folytán keletkezett, hanem annak csu-

⁴ A bűnvádi perrendtartásról szóló 1896. évi XXXIII. törvény cikk indokolása.

⁵ Molnár Erzsébet: A kártérítési igény kielégítési alapjának elvonása büntetőeljárásban. Gondolatok a polgári jogi igény és a vagyonekbevitel kollíziójáról. In: Homoki-Nagy Mária, Karsai Krisztina, Fantoly Zsanett, Juhász Zsuzsanna, Szomora Zsolt, Gál Andor (szerk.) Ünnepi kötet dr. Nagy Ferenc egyetemi tanár 70. születésnapjára. Szeged, Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar, 2018. 702.

⁶ Somogyi Gábor: A magánfél (Be. 54. §). In: Nagykommentár a büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvényhez. Wolters Kluwer Kft., Budapest, 2016.

⁷ Be. 56. §

* bírósági írásmű

¹ A bűncselekmények áldozatainak jogaira, támogatására és védelmére vonatkozó minimumszabályok megállapításáról és a 2001/220/IB tanácsi kerethatározat felváltásáról szóló 2012/29/EU európai parlamenti és tanácsi irányelv.

² A büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény indokolása.

³ Tarr Ágnes: A kárhelyreállítás jelene és jövője a magyar büntetőeljárásban. http://www.debreceni jogi muhely.hu/archivum/2_2006/a_karhelyreallitas_jelene_es_jovoje_a_magyar_buntetoeljarasban/ (2018. szeptember 1.)

pán távoli következménye.⁸ Így például a bírói gyakorlat szerint nem lehet polgári jogi igényként érvényesíteni azt a kiadást, amely a gépkocsi ellopása után más gépkocsi bérbevételével jelentkezett.⁹ Ugyanígy távoli következménynek számít és nem tekinthető bűncselekménnyel okozott kárnak a sértett eltemetésével járó költség, így annak érvényesítésére nincs mód a büntetőeljárásban.¹⁰ Mindez nem azt jelenti, hogy a sértett vagy annak jogutódja lenne köteles viselni a bűncselekmény folytán bekövetkezett, távolinak számító következményeket, csupán arról van szó, hogy a polgári jogi igényt e tekintetben egyéb törvényes útra kell utasítani és a sértettnek polgári peres úton kell igényét érvényesíteni.

Megjegyzem, hogy akár alkotmányossági kérdéseket is felvet az a szabályozási különbség, hogy polgári perben kétfokú eljárásban, míg büntetőügyekben esetlegesen háromfokú eljárásban dönthet a bíróság ugyanazon igényről.

2. A polgári jogi igény előterjesztése és az ahhoz kapcsolódó részletszabályok

Változást jelent a korábbi Be.-hez képest,¹¹ hogy a törvény már részletesen szabályozza, mely polgári eljárásjogi rendelkezéseket és hogyan kell a büntetőeljárásban alkalmazni.¹² Előírja, hogy a Pp.¹³ mely alapelveinek kell érvényesülnie a perben,¹⁴ valamint az egyes jogintézményeknél rendelkezik arról, amikor kizárólag a Be. szabályait lehet alkalmazni. Ezek szerint az alapelvek mellett az értelmező rendelkezések és a pertárgy értékére vonatkozó rendelkezések is alkalmazni kell. A felek személyében történő változásra vonatkozó rendelkezéseket azzal a kivétellel kell alkalmazni, mikor a sértett jogutódja a büntetőeljárásban magánfélként lép fel. Ekkor ugyanis a Be. azon szabálya irányadó, mely szerint a magánfél jogutódlása a sértett halála vagy megszűnése és jogszabályi rendelkezés alapján következhet be.¹⁵ Ennek oka, hogy a Pp. a felek személyében bekövetkező változásnak tekint a perbeli jogutódlást, a pertárgy igénylését, az elődmegnevezést, a téves perlést, a felperesi perbeléptést a pertárs jogán és a további alperes perbevonását. A Be. ezek közül a perbeli jogutódlásra vonatkozóan előírja, hogy azok közül csak a terheltre vonatkozó rendelkezések irányadók, ha a polgári jogi igény

újonnan megjelölt kötelezettje is a büntetőeljárás terheltje. A Pp. költségekre vonatkozó rendelkezései közül a polgári jogi igény érvényesítésével okozati összefüggésben felmerült azon költségek alkalmazhatóak, amelyek a Be. szerint nem minősülnek bűnügyi költségeknek.

Fontos lehet hangsúlyozni ezen a ponton, hogy az új Pp. változtatott a perköltség fogalmán: az „a félnél – a perben vagy azt megelőzően – a jog perbeli érvényesítésével okozati összefüggésben és szükségképpen felmerült minden költség, ideértve a bíróság előtt történő megjelenéssel szükségképpen felmerült keresetkiesést is.”¹⁶ Az új polgári eljárásjogi szabályok szerint a perköltség megtérítését annak felszámításával lehet kérni, melynek során „meg kell jelölni az igényelt költség összegét, a felmerülésének lényeges körülményeit, azt, hogy a perbe vitt mely jog érvényesítésével összefüggésben merült fel, és mindezeket a felszámítással egyidejűleg – szükség szerint – okirattal is igazolni kell”.¹⁷ Mindez azért lényeges, mert a felszámítani elmulasztott költségeket nem lehet figyelembe venni, felszámításnak pedig polgári perben a tárgyalás berekesztéséig, így büntetőeljárásban feltehetően a bizonyítási eljárás befejezéséig lehet helye.

Polgári jogi igény előterjesztésére a magánfél, illetve a Pp.-ben¹⁸ meghatározott feltételek mellett az ügyész jogosult. A sértett polgári jogi igényét az elsőfokú bíróságnál legkésőbb azon az eljárási cselekményen terjesztheti elő, amelyen a Be. szerint először jelen lehet.¹⁹ Ez az új eljárásjogi rendelkezések alapján az előkészítő ülést jelenti. Tekintettel arra, hogy e határidő jogvesztő, a törvény előírja, hogy a bíróság az előkészítő ülés határnapjáról való értesítéssel egyidejűleg figyelmezteti is a sértettet arra, hogy polgári jogi igényét előterjesztheti.²⁰ A Be. részletesen előírja az előterjesztett polgári jogi igény előterjesztésére, annak tartalmára vonatkozó elvárásokat.²¹

Láthatjuk, hogy a Be. (egyébként is újdonságnak számító jogintézményei mellett) számos új Pp.-beli részletszabállyal egészült ki, ezek megértéséhez mélyreható Pp.-ismeretekkel szükséges rendelkezni a polgári jogi igényről történő döntés mögött meghúzódó elvek elsajátítása érdekében. Így például az alapelvek körében az új Pp. meglehetősen nagy hangsúlyt fektet a perkonzentráció elvére, valamint a felek eljárás Támogatási és igazmondási kötelezettségére. A büntetőeljárás természetéből adódóan ezek az elvek nem érvényesülhetnek a terhelt vonatkozásában, viszont a magánfél esetében alkalmazni kell őket, például a polgári jogi igény összegének meghatározása tekintetében. Kérdésként merülhet fel, hogy hogyan alkalmazható ezen elv tanúkihallgatás esetén. A Be. kivételek meghatározásával rendezi a kérdést, ugyanis a vallomás-

⁸ BH 1984.439. számú jogeset

⁹ Uo.

¹⁰ Debreceni Ítéletábrla Bf.II.696/2016/10. sz. ítélete; BH 1997.429. számú jogeset.

¹¹ A büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény.

¹² Be. 555. § (2) bekezdés.

¹³ A polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvény.

¹⁴ Be. 555. § (1) bekezdés.

¹⁵ Be. 55. § (2) bekezdés.

¹⁶ Pp. 80. §

¹⁷ Pp. 81. §

¹⁸ Pp. 58–60. §

¹⁹ Be. 556. § (1) bekezdés.

²⁰ Be. 500. § (3) bekezdés.

²¹ Be. 556. § (2) bekezdés.

tétel tilalmára és a vallomástétel megtagadására vonatkozó rendelkezéseket a magánfélre és a terheltre is alkalmazni kell. Ezenfelül előírja, hogy rendbírság kiszabásának az igazmondási kötelezettség megsértése miatt még a magánféllel szemben sincs helye.²²

3. A polgári jogi igény elbírálása, a bíróság döntési lehetőségei

A Be. a polgári jogi igény érvényesítésére és elintézésére a Pp.-nek a keresetlevél előterjesztéséhez fűződő joghatásokra, valamint a perindítás joghatásainak beállítására vonatkozó rendelkezéseit rendeli alkalmazni.²³ Eszerint a perindítás joghatásai a kereset (polgári jogi igény) közlésével állnak be, és ha a per a bíróság jogerős érdemi határozata nélkül fejeződik be, a keresetlevél előterjesztésének és a perindításnak a joghatásai elenyésznek.²⁴ Az előző eljárásjogi kódex még fő szabályként írta elő a polgári jogi igényről történő érdemi döntést.²⁵ Az új törvény már nem emeli ki a többi lehetőség közül az érdemi elbírálást, csupán felsorolja a bíróság döntési lehetőségeit. Ezeket azonban jelentősen bővíti a korábbi törvényhez képest, különösen az egyéb törvényes útra utasítás esetén.

„A bíróság a polgári jogi igény érdemében ítélettel határoz, annak helyt ad vagy azt elutasítja.”²⁶ Az érdemi elbírálást arra az esetre tartja fenn a törvény, ha a bűncselekménnyel okozott kár vagy vagyoni hátrány, illetve az elkövetési érték tisztázott.²⁷ Ez azt jelenti, hogy polgári jogi igényt elbírálni csak bűnösséget megállapító ítéletben tud a bíróság.²⁸ Az érdemi elbírálás teljes vagy részleges megítélést is jelenthet, utóbbi esetén a megítélt összeg feletti részt egyéb törvényes útra kell utasítani,²⁹ így csak az elbírált rész eredményez „ítélt dolgot”. E rendelkezés az érdemi elbírálás elsődlegességét célzó jogalkotói akaratot juttatja érvényre, hiszen még abban az esetben sem engedi a polgári jogi igény érvényesítését egyéb törvényes útra utasítani, ha a sértett magasabb összeget jelölt meg, mint amennyit a bizonyítási eljárás eredményeként a bíróság az ítéletében megállapított.³⁰ Az érdemi elbírálás körében fontos továbbá, hogy helyt adó döntés esetén a bíróságnak figyelemmel kell lennie arra, hogy ne terjeszkedjen túl a polgári jogi igény keretein (sem a főkövetelés, sem annak járuléka

kintetében).³¹ Ez azt jelenti, hogy amennyiben a sértett nem kéri az adott bűncselekménnyel okozott kár összege után járó kamatokat, azok megfizetésére nem lehet kötelezni a vádlottat, mert az előterjesztett polgári jogi igény azokra nem terjedt ki.³²

Érdemi döntés esetén is figyelembe kell venni a Pp. szabályait, ezek között található az érdemi döntés korlátaira vonatkozó rendelkezéseket,³³ ez jelenti azt, hogy az igény nem terjeszkedhet túl a kereseti kérelemnél³⁴ valamint, hogy az érdemi döntés nem terjedhet ki olyan jogra, amelyet a fél a perben nem állított.³⁵

A törvény 555. § (2) bekezdése taxatíván felsorolja a további alkalmazandó polgári eljárásjogi szabályokat, ezek közt találhatóak a Pp. teljesítési határidőre és annak számítására vonatkozó rendelkezései, melyek kimondják, hogy rendszerint tizenöt napos határidőt kell szabni a teljesítésre, de méltányosságból rövidebb vagy hosszabb határidőt is meg lehet szabni, valamint részletekben is el lehet rendelni a teljesítést (utóbbi kivételes esetben jogerő után is elrendelhető). Részletfizetés engedélyezése esetén bármely részlet megfizetésének elmulasztása esetén az egész hátralékos tartozás esedékessé válik.³⁶ A teljesítés határideje a határozat közlését követő napon kezdődik.³⁷

A bíróság a Pp. szerint akár előzetesen végrehajthatónak is nyilváníthatja a polgári jogi igényre vonatkozó részt.³⁸ A büntetőeljárás során ez annyit jelent, hogy amennyiben a magánfélnek a végrehajtás elhalasztásából aránytalanul súlyos vagy nehezen megállapítható kára származna, és ha megfelelő biztosítékot nyújt, az ítélet polgári jogi igényre vonatkozó részét fellebbezésre tekintet nélkül végrehajthatónak kell nyilvánítani.³⁹

Amennyiben a Be.-ben meghatározott okok valamilyen felmerül, a bíróság a polgári jogi igény érvényesítését *egyéb törvényes útra utasíthatja*. Erről azonban nem csak ügydöntő határozatában, hanem az eljárás során bármikor rendelkezhet (nem ügydöntő határozatban), hogy a magánfélnek minél hamarabb lehetőséget biztosítson vagyoni viszonyai rendezésére. Az egyéb törvényes útra utasítás eseteit sokkal szélesebb körben határozza meg az új Be., mint az eddigi törvényeink. Korábban a következő három esetben kellett az igény érvényesítését egyéb törvényes útra utasítani: ha ez jelentékenyen késleltetné az eljárás befejezését, valamint a vádlott felmentése esetén, vagy ha az indítványnak a büntetőeljárásban való érdemi elbírálását más körülmény kizárja.⁴⁰ Az új Be. ezt az alábbi esetekkel egészíti ki:⁴¹ a vádlott felmentése

²² Be. 555. § (1) bekezdés.

²³ Be. 558. § (2) bekezdés.

²⁴ Pp. 180. §

²⁵ A „régí” Be. 335. §-a úgy szövegezte, hogy „a polgári jogi igényt a bíróság lehetőleg érdemben bírálja el; annak helyt ad, vagy azt elutasítja”.

²⁶ Be. 571. § (1) bekezdés.

²⁷ Be. 571. § (2) bekezdés.

²⁸ Mészár Róza: Az elsőfokú bíróság ügydöntő határozatai – LXXX. fejezet. In: Belegi József (szerk.) Büntetőeljárás jog I–II. Kommentár a gyakorlat számára. HVG-ORAC Kiadó, Budapest, 2018. 1147.

²⁹ Mészár: i. m. 1148.

³⁰ 81/2010. BK vélemény.

³¹ BH 1981.184. számú jogeset.

³² Legf. Bír. Katf. II. 12/1981. sz.

³³ Be. 571. § (3) bekezdés.

³⁴ Pp. 342. § (1) bekezdés.

³⁵ Pp. 342. § (3) bekezdés.

³⁶ Pp. 344. § (4) bekezdés.

³⁷ Pp. 345. §

³⁸ Be. 571. § (4) bekezdés.

³⁹ Mészár: i. m. 1149.

⁴⁰ Régi Be. 335. § (1) bekezdés.

⁴¹ Be. 560. §

mellett további feltétel, hogy a bíróság szabálysértési felelősséget se állapítson meg, ezen túlmenően a Be. szabályrendszerén alapuló okból kell egyéb törvényes útra utasítani a polgári jogi igényt: ha az igény érvényesítését a Be. kizárja, ha az eljárást megszüntették, ha azt a magánfél ideiglenes intézkedéssel egyidejűleg vagy elkészen terjesztette elő, ha a magánfél a bíróval szemben Pp.-ben meghatározott és Be.-ben nem nevesített kizárási okot jelentett be vagy a más által bejelentett ilyen ok fennállását a bíróság megállapította, ha a magánfél és a sértett a Pp.-ben szabályozott egyezség jóváhagyását kéri, vagy a polgári jogi igény a Be.-ben meghatározott hiányosságban szenved, ha az nem jogosulttól származik, illetve nem tartalmazza a teljesítés módját és helyét. Vannak olyan okok is, amelyek a Pp. szabályain alapulnak. Ilyenek a perfüggőség, a perbeli jogképesség hiánya és az, ha az igény bírósági úton nem érvényesíthető. A „nem a sértett terjesztette elő” kitétel vonatkozásában meg kell említeni, hogy annak ellenére, hogy a sértett halála esetén magánfélként felléphet jogutódja, ez nem vonatkozik arra az esetre, amennyiben az örökös az állam lenne. Amennyiben a büntetőperben a bíróság akár hivatalból, akár az ügyész indítványára az állam javára marasztalásra lát alapot, a polgári jogi igény érvényesítését egyéb törvényes útra kell, hogy utasítsa, az ilyen igény ugyanis kívül esik a magánfélre vonatkozó rendelkezések keretein.⁴² Ide tartozik továbbá, hogy az egységes bírói gyakorlat biztosítása érdekében 2015. november 16. napján a Kúria Büntető Kollégiuma meghozta a 4/2015. számú jogegységi határozatot, melynek értelmében a Nemzeti Adó- és Vámhivatal a büntetőeljárás során a hatáskörébe tartozó kötelező befizetésekkel vagy költségvetési támogatással kapcsolatban elkövetett bűncselekménnyel okozott kár megtérítése érdekében magánfélként polgári jogi igényt nem érvényesíthet, ennek biztosítására zár alá vételt sem indítványozhat.⁴³ A NAV ugyanis nem minősül a költségvetést érintő bűncselekmények sértettjének, ezért polgári jogi igényt sem terjeszthet elő.⁴⁴ Mindezek alapján továbbra is irányadó a gyakorlat, mely szerint a NAV a költségvetési csalás (adócsalás) bűncselekménye miatt indult eljárásban nem minősül sértettnek, így a hatályos Be. 55. § (1) bekezdése szerinti magánfélként sem léphet fel, azonban kérdésként merül fel, hogy ez esetben egyéb törvényes útra utasításnak vagy elutasításnak van-e helye. Míg korábban ez esetben elutasították a polgári jogi igényt, az új törvényi rendelkezések értelmében egyéb útra utasításnak lenne helye a Be. 560. § j) pontja alapján, ugyanis azt nem a sértett terjesztette elő. Más a helyzet akkor, ha az igényt az ügyész jelentette be. Az ügyész ugyanis a hatályos Pp. szabályok alapján a felek rendelkezési jogának tiszteletben tartása mellett pert indíthat, ha a jogosult a jogainak védelmére bármely okból nem

képes.⁴⁵ A jogegységi határozat alapján pedig amennyiben a büntetőügyben eljáró bíróság az adóbevétel-csökkenés, vámbevétel-csökkenés összegét megállapítja, az ügyész által érvényesített polgári jogi igényt is elbírálja.⁴⁶

Az egyéb törvényes útra utasítást már számos kritika érte, melynek oka, hogy azt büntetőeljárásról szóló törvényeink fakultatív lehetőségként fogalmazzák meg, ennek ellenére a bírák nagyon gyakran élnek e jogi eszközzel. Az ezzel kapcsolatos aggályait Turi István így fogalmazta meg: „remélhető, hogy elsőfokú bíróságaink a perre utasítás jogával sohasem fognak pusztán kényelmi szempontból élni”.⁴⁷ Álláspontom szerint azt a jogalkotói célt, hogy az áldozat minél hamarabb, további erőfeszítések és eljárások nélkül vizsgálja a sérelmére elkövetett bűncselekmény következtében okozott károk értékét, az egyéb törvényes útra utasítás lehetősége nem csorbítja, hiszen a polgári per célja a magánjogi jogviták tisztességes eljárás elvén nyugvó rendezése és az anyagi jogok hatékony érvényre juttatása,⁴⁸ így annak minden egyes részlet-szabálya annak érdekében került kidolgozásra, hogy ezen igényekről megnyugtató, megalapozott döntés születessen. A büntetőeljárás célja elsődlegesen a büntetőjogi felelősségről való döntés, a sértett bűncselekménnyel okozott kárának megtérítése csupán mellékkérdés,⁴⁹ így a bizonyítási eljárás középpontjában nem a polgári jogi igény áll, az összecszerűség kérdésében a kétségek feloldása nem feltétlen a büntetőbíró feladata.

Amennyiben a bíróság a polgári jogi igényt érdemben bírálja el, azaz annak helyt ad vagy azt elutasítja, az minden esetben ún. ítélt dolgot teremt, és a polgári perben történő ismételt előterjesztése a keresetlevél visszautasítását eredményezi a Pp. 176. § d) pontja szerint (a per tárgyát már jogerősen elbírálták).⁵⁰ A jelenleg hatályos Be. számos egyéb törvényes útra utasítás körében adott lehetősége miatt felmerül a kérdés, hogy egyáltalán mikor utasítja el a büntetőbíró a polgári jogi igényt? Erre abban az esetben kerülhet sor, ha a bíróság nem látja megalapozottnak a magánfél igényét, tehát vagy egyáltalán nem keletkezett kár, vagy nincs ok-okozati összefüggés a kár bekövetkezése és a bűncselekmény elkövetése között.⁵¹

Abban az esetben pedig, ha a bíróság a törvény kötelező rendelkezése ellenére elmulasztja a polgári jogi igényről történő rendelkezést, a másodfokú bíróságnak kell ezt pótolnia.⁵² Ezt olyannyira kiterjesztően kell értelmezni, hogy ha a polgári jogi igény elbírálásának törvényi előfeltételei fennálltak, annak tényál-

⁴⁵ Pp. 59. §

⁴⁶ Kúria 4/2015. számú BJE határozata.

⁴⁷ Turi István: A büntetőper és a magánjogi igény. Jogtudományi Közlöny 1950/3–4. 85.

⁴⁸ Pp. preambuluma.

⁴⁹ Molnár: i. m. 703.

⁵⁰ BH 2004.178. számú jogeset.

⁵¹ Fejesné Varga Zita: A büntetőeljárásban érvényesített polgári jogi igény megjelenése a perújítás intézményében. Büntetőjogi Szemle, 2017/1. 38.

⁵² 81/2010. BK vélemény.

⁴² 23/2007. BK vélemény.

⁴³ Debreceni Ítéltábla Bf.II.483/2015/42. számú ítélete.

⁴⁴ Kúria 4/2015. számú BJE határozata.

lása és összege tisztázott, akkor az elsőfokú bíróság egyéb törvényes útra utasító döntése ellenére is hivatalból, érdemben el kell bírálania a másodfokú bíróságnak a polgári jogi igényt. E bírói gyakorlat biztosítja, hogy formális (kényelmi) szempontból ne lehessen élni az egyéb törvényes útra utasítás törvényi felhatalmazásával akkor, ha a polgári jogi igény érdemi elbírálásának nincs akadálya.⁵³

3.1. Az eljárási illeték

Az illetéktörvény rendelkezései szerint a bűncselekményből, valamint a szabálysértésből származó kár megtérítése iránti igény esetén a felet illetékfeljegyzési jog illeti meg.⁵⁴ Ez azt jelenti, hogy az illeték összegét a polgári jogi igény bejelentésekor a magánfél nem köteles előlegezni. A bíróság az ügydöntő határozatban dönt az eljárási illeték viseléséről, így a le nem rótt eljárási illetékről. Ha több magánfél jelent be polgári jogi igényt, azokat egymástól elkülönítve kell kezelni, az illeték összegét (ideértve annak legkisebb és legnagyobb mértékét is) külön-külön, az igény bejelentése idején hatályos illetékkiszabási szabályok szerint kell megállapítani.⁵⁵ Tekintettel arra, hogy az Itv. előírja, hogy az illeték mérséklésére vonatkozó rendelkezéseit a büntetőeljárásban érvényesített polgári jogi igény illetékére megfelelően alkalmazni kell, a vádlott a „perfelvételt lezáró végzés meghozataláig”, azaz büntetőeljárásban az első tárgyaláson tett beismerő vallomás esetén a peres eljárás illetékének 10%-ára mérsékelt illetéket köteles megfizetni.⁵⁶ A tárgyalás folytonosságára vonatkozó rendelkezés alapján,⁵⁷ ha azt több határnapon tartotta a bíróság, a vádlottnak akár az utolsó szó jogán elhangzott nyilatkozatára figyelemmel is alkalmazható az illeték mérséklése.⁵⁸

4. Összegzés

Az új eljárásjogi kódex nagyon sok ponton egyezik a korábbi törvénnyel, így a polgári jogi igényre vonatkozó rendelkezések alkalmazása során büntetőeljárásjogi értelemben nem történt nagy változás. Azonban az új Pp. számos olyan változást eredményezett, amely a polgári jogi igény elbírálására is kihat, mint például a keresetlevélre és a felek személyében bekövetkező változásra, a perköltségre vonatkozó rendelkezések és az olyan alapelvek, mint a perkonzentráció

vagy a felek eljárástámogatási és igazmondási kötelezettsége.

A Be. a polgári jogi igény egyéb törvényes útra utasítása lehetőségének kiterjesztésével hozott nagyobb változást, most már sokkal szélesebb körben teszi lehetővé azt, hogy a büntetőbíróság ítéletében ne döntsön a polgári jogi igényről, csupán a sértett lehetőséget mondja ki arra, hogy a polgári bíróság előtt érvényesítse a vádlottal szembeni követelését. Amennyiben ugyanis a polgári jogi igényt érdemben elbírálná, azzal ítélt dolgot eredményezne, amely polgári bíróság előtt többé nem lenne érvényesíthető. Ezzel a perhatékonyság és a sértett minél gyorsabb reparációjának célja valamelyest háttérbe szorul annak érdekében, hogy a vagyoni igény önmaga képezze egy külön, polgári eljárás – és az annak eredményét megelőző bizonyítási eljárás – alapját, ezzel szolgálva a jogbiztonságot és azt az igényt, hogy a bűncselekmény miatt a vádlott méltó büntetésének töltését mihamarabb megkezdje, a polgári jogi igényre folytatandó bizonyítási eljárás azt ne késleltesse. Ezt értelmezhetjük akként, hogy az új Be. kiáll azon elv mellett, hogy a büntetőeljárás célja a büntetőjogi felelősségről való döntés, amelyet aránytalanul akadályozó polgári jogi igényre folytatott bizonyítás nem akaszthat meg. A korábbi törvény azért tette kötelezővé az érdemi elbírálást, mert az ítélezési gyakorlat igen gyakran a törvény egyéb útjára utasította a sértett által előterjesztett polgári jogi igényt, és e megoldást nem tartotta elfogadhatónak. Indoka pedig az volt, hogy a polgári jogi igény mértéke szorosan kötődik a bíróság által megállapított tényálláshoz, így e kárigény érdemi elbírálása a büntetőeljárást semmilyen módon nem hátráltatja.⁵⁹ Csak-hogy amennyiben a kötelező elbírálás válna fő szabályllyá, az azt jelentené, hogy vagy helyt kell adni vagy el kell utasítani a polgári jogi igényt. Ez azt jelentené, hogy elutasítás esetén a sértettnek a res iudicata szabálya miatt lenne nehezebb külön polgári eljárást indítani, az csak akkor állna módjában, ha más jogcímen és nem ugyanazon ténybeli alapból származó követelést szeretne érvényesíteni a terhelttel (alperessel) szemben. Mindezek alapján úgy gondolom, hogy az egyéb törvényes útra utasításnak semmilyen olyan hátrányos következménye nincs, ami miatt ne lehetne kívánatos jogalkotói nézőpontból. Ilyenkor a büntető ítélet indokolása a polgári bíróságot nem köti, a polgári perben lefolytatott bizonyítási eljárás eredményeképpen eltérő tényállás is megállapítható.⁶⁰ ■

⁵³ Uo.

⁵⁴ Az illetékekről szóló 1990. évi XCIII. törvény (Itv.) 62. § (1) bek. c) pontja.

⁵⁵ Jogtár kommentár a büntetőeljárásról 1998. évi XIX. törvényhez.

⁵⁶ Itv. 58. § (1) a) pont ac) alpontja és (8) bekezdése.

⁵⁷ Be. 518. §

⁵⁸ Jogtár kommentár a büntetőeljárásról 1998. évi XIX. törvényhez.

⁵⁹ Bodor Tibor: A polgári jogi igény elbírálása (Be. 335. §). In: Nagykommentár a büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvényhez. Wolters Kluwer Kft., Budapest, 2016.

⁶⁰ Fejesné: i. m. 38.